

הצעת מחקר לקרן נקודת ח"ן, יד-הנדיב

חקלאות תומכת-סביבה בשפלת יהודה הדרומית:

שילוב ידע קיים והקמת פורום רב-גורמי ליישום בר-קיימא

פרופ' ירון זיו, ד"ר גיא רותם

המעבדה לאקולוגיה מרחבית, המחלקה למדעי החיים, אוניברסיטת בן-גוריון

ד"ר מטי צרפתי-הרכבי

ראש מועצה, מועצה אזורית יואב

אוריאל בן-חיים

רכז חקלאות וסביבה, מרכז המועצות האזוריות

רכז הפרויקט (במימון 'נקודת-חן'): **איתמר וילן**, קיבוץ נגבה, מ.א. יואב

דו"ח ביניים – נובמבר, 2016

מועצה האזורית יואב, ממוקמת באזור שפלת יהודה וחוף פלשת. בשטחה מתקיים מארג מיוחד המשלב התיישבות כפרית לצד חקלאות אינטנסיבית ושטחים טבעיים. מבנה ייחודי זה מאפשר בחינת האינטראקציות בין התושבים, החקלאות והסביבה הטבעית בתא שטח קטן יחסית, הנמצא תחת יחידה שלטונית אחת. כמו כן, שיתוף פעולה ותמיכה נרחבת מצד המועצה האזורית, מאפשרת פעילות יעילה ונוחה.

בהתאם לתכנית העבודה והצעת המחקר לקרן 'נקודת חן' נערכו הפעולות הבאות:

1. הקמת ועדת היגוי מורחבת ליצירת מסמך אב לתכנית אגרו-אקולוגית לשפלת יהודה הדרומית:

א. הוקמה ועדת היגוי מורחבת, המורכבת מנציגי המועצה האזורית 'יואב', משרדים ממשלתיים (חקלאות, הגנת הסביבה, רשות הטבע והגנים), אגודות וועדות חקלאיות, חקלאים (מרכזי גד"ש מרעה, וכו'), קק"ל, תושבי הישובים ובעל עניין נוספים (למשל, המתכננת של איגוד ערים לסביבה אשקלון). חומרים ומידע נשלחו לחברי הוועדה.

ב. ועדת ההיגוי המורחבת נפגשה בתאריך ה- 16.3.16, בנוכחות מכובדת של כ- 25 משתתפים מהגופים הנ"ל. ראשת המועצה הציגה את חזון המועצה והדגישה את החשיבות ומחויבות המועצה לנושא. גיא רותם הציג את הראייה הסביבתית-חקלאית של חקלאות משמרת סביבה. המשתתפים הציגו את ראייתם והביעו הסכמה עם הצורך לחזק את הקשר בין חקלאות לסביבה, תוך איזכור של נקודות קונפליקט, בעייתיות אפשרית, וכו'. ראש הוועדה החקלאית 'עמק חפר' הציג דוגמה לקשר בין סביבה וחקלאות באזורו.

- ג. נציגים מועדת ההיגוי המורחבת מרכיבים את הועדה המקצועית המצומצמת המתכנסת לסיורים המשותפים על חקלאי המועצה (ראה/י מטה).
- ד. פגישה נוספת של ועדת ההיגוי המורחבת תתקיים במהלך חודש ינואר-פברואר.

2. הקמת ועדה מקצועית מצומצמת:

א. בהתאם להצעת המחקר, הוקמה ועדה מקצועית מצומצמת שתפקידה להוות בסיס מקצועי לפרויקט, ולהתוות את שיטת הפעולה. ועדה זו מורכבת מבעלי מקצוע ממגוון תחומים: איתמר וילן (רכז), אוריאל בן-חיים (מרכז המועצות המקומיות), גיא רותם (אב"ג), ירון זיו (אב"ג), צפרייר גרינהוט (משרד החקלאות), גדעון טופורוב (משרד החקלאות), יואב שרפי (משרד החקלאות), יואב מוטרו (השירותים להגנת הצומח), יעקוב קליין (רכז גד"ש בית-נר). בנוסף מדי פעם הצטרף נציג נוסף בהתאם למטרת הסיור / פגישה. לקראת ולאחר הסיורים התכנסה הועדה המקצועית להכנה, עידכון וסיכום הסיורים. עיקר עבודת הועדה עסק, בהתאם להתחייבות בהצעת המחקר, בסיורים עם החקלאים של הישובים השונים בשטח ולאחריהם סיכומים בחדרי הישיבות של הישובים. הסיורים שנערכו:

- גד"ש ומרעה בית-נר: 25-07-2016, עם רכז הגד"ש יעקוב קליין ורכז המרעה דודי אשכנזי.
- גד"ש צב"ר קמה (רבדים, כפר מנחם, צובה, קרית ענבים ומעלה החמישה): 31-07-2016. עם רכז הגד"ש ג'ף ניר, והמגדל הראשי יגב קליימן
- גד"ש דגנים (נגבה ומשואות יצחק): 31-07-2016. עם רכזת הגד"ש משקה ליטבק.
- גד"ש שדה יואב: 01-09-2016, עם רכז הגד"ש ניצן שדה.
- מושבי סגולה ונחלה: 11-09-2016 עם נציגי החקלאים הפועלים במושב.
- גד"ש גלאון: 22-11-2016 עם רכז הגד"ש מתי ברק.

ב. במהלך הסיורים הועבר מידע על הפעילות החקלאית של הישובים, מגוון הגידולים, הפרקטיקות החקלאיות ודרכים אפשריות לשלב שימור אקולוגי עם פעילות חקלאית, כמו עמדת החקלאים בנוגע לשיטות שימור קרקע ומשארי בתי גידול. במסגרת סיורים אלה, סוכמו הבעיות העיקריות איתם מתמודדים חקלאי האזור, יחד עם נקודות קונקרטיות לכל ישוב הנוגעות לאינטראקציות בין החקלאות, התושבים והסביבה הטבעית. שלב זה היה חיוני ביותר להמשך של כל תהליך יישומי עתידי ותרום לחיבור וליצירת אמון הדדי.

מידע זה הינו חלק מהמידע הנאסף על הפעילות החקלאית תומכת-סביבה במועצה, דרך הבנה של התהליכים השונים, במטרה להטמיע את המידע לכלל החקלאים מחד ולשלב הידע הנ"ל ליצירת תכנית אב אגרואקולוגית.

ג. בנוסף, הפעילות הנ"ל מהווה בסיס לקביעת דרך הפעולה של ועדה מקצועית שתורכב מאנשי מקצוע (למשל, אקולוגיה, אגרואקולוגיה במשרד החקלאות, שימור קרקע במשרד החקלאות, נציג מרכז המועצות האזוריות ונציג השירותים להגנת הצומח) ותעבוד על מול החקלאים במועצות שונות במטרה לפעול לשינוי השיטות החקלאיות הנהוגות, והצעת אלטרנטיבות חקלאיות שיטיבו הן עם החקלאי והן עם הסביבה בטווח הרחוק. לצורך כך נבחרו חברי הועדה המקצועית מתחומי האקולוגיה, תחום אגרואקולוגיה במשרד החקלאות, תחום שימור קרקע במשרד החקלאות, נציג מרכז המועצות האזוריות ונציג השירותים להגנת הצומח.

3. יום עיון בנושא אגרואקולוגיה ועדכון פעילות המועצה והוועדה המקצועית:

בתאריך ה-10.11.16 התקיים יום עיון בבית הספר האזורי 'צפית' בנושא ההיבטים השונים של אגרואקולוגיה, במטרה לקרב את התושבים לנושא ולעדכן בפעילות הוועדה המקצועית. ביום העיון נטלו חלק כ-35 תושבים ובעלי תפקידים. ההרצאות ביום העיון כללו:

- (1) הקדמה – מחויבות וראיית המועצה האזורית 'יואב' – ד"ר מטי צרתפי-הרכבי;
- (2) "אגרואקולוגיה: מה זה? למה? לאן?" – פרופ' ירון זיו;
- (3) "ממשקי חקלאות, מערכות טבעיות ואדם: כלים לצמצום חיכוכים ולהעצמת תועלות משותפות" – צפריר גרינהוט;
- (4) "שטחים פתוחים במועצות האזוריות" – אוריאל בן-חיים;
- (5) "על מגוון ביולוגי ושטחים חקלאים בשפלת יהודה" – ד"ר גיא רותם;
- (6) "התנשמת כמדביר ביולוגי של מכרסמים" – ד"ר יואב מוטרו;
- (7) סיכום ועדכונים על פעילות 'חקלאות משמרת-סביבה' במ. א. 'יואב' – ד"ר מטי צרתפי הרכבי ואיתמר וילן

יום עיון נוסף מתוכנן לסביבות חודש פברואר 2017, בו יועברו תוצרי ומסקנות הסיורים ופעילות הוועדה המקצועית המצומצמת.

4. שאלון לחקלאים:

הופץ שאלון לחקלאים במטרה לבדוק את הידע והגישה לנושא חקלאות משמרת-סביבה. השאלונים ינותחו במהלך השבועות הקרובים ומסקנות ממנו יאפשרו הדגשה של נושאים מסוימים והמשך עבודה פרטנית בנושאים מסוימים עם החקלאים ותושבי האזור.

5. התארגנות לקראת תוכנית אב אגרואקולוגית במסגרת תכנית סטטוטורית לשטחים פתוחים:

בהתאם להצעת המחקר, פעילויות הצוות המוביל, וועדת ההיגוי המורחבת והוועדה המקצועית המצומצמת, מתוכננות להוביל להבנה טובה יותר של סוגיות חקלאות וסביבה ולשמש בסיס, יחד עם שלל החומרים הקיימים (ואלו שנאספו במשך השנים במסגרת מחקרים אקדמיים ואפליקטיביים), להכנת תכנית אב (מיפוי רב-שכבתי, מגובה GIS) אגרואקולוגית למרחב המועצה האזורית 'יואב'. אנחנו שמחים לבשר כי המועצה האזורית 'יואב' זכתה (בהתבסס גם על פעילות הוועדה הנוכחית) במענק מ- 'קרן שטחים פתוחים' להכנת תכנית שטחים פתוחים אשר תעוגן בתכנון הסטטוטורי המפורט של המועצה בוועדה המחוזית לתכנון ובנייה. יותר מכך, תוצרי עבודת המחקר העכשווית, הממומנת ע"י 'נקודת חן', ישמשו להכנת התכנית הסטטוטורית ובימים אלו מתגבש כי האקולוג המוביל בעבודה הנוכחית (ובין הכותבים של הצעת המחקר ל- 'נקודת חן') ישמש כאקולוג האחראי של תכנית השטחים הפתוחים, דבר אשר יבטיח כי תוצרי העבודה הנוכחית ינוצלו למסגרת הכללית הסטטוטורית.